

Sh'mot: Isaiah 27:6-28:13, 29:22-23

X

ישעיהו כ"ז

with Me. (6) In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage. (7) Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him? (8) In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind. (9) Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sunimages shall rise no more. (10) For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof (11) When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made

יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי. (ו) הַבָּאִים
יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֵאוּ פְּנֵי
תֵּבֵל תִּנְוָבָה. (ז) הַכְּמַכַּת מִכֹּהוּ הִכְהוּ אִם
כִּהְרַג הִרְגִּיו הִרְגוּ. (ח) בְּסַאסְאָה בְּשִׁלְחָה
תִּרְיַבְנָה הִגָּה בְרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְיוֹם קָדִים.
(ט) לָכֵן בְּזֹאת יִכְפַּר עֵוֹן יַעֲקֹב וְזֶה כָּל פְּרִי
הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׂוּמוֹ כָּל אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ
כַּאֲבָנֵי גֵר מִנְפָצוֹת לֹא יִקְמוּ אֲשֵׁרִים
וְחַמְנִים. (י) כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נוֹה מְשַׁלַּח
וְנִעְזָב כַּמְדָּבָר שֶׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשֶׁם יִרְבֵּץ
וְכֹלָה סֶעֱפִיָה. (יא) בִּיבֹשׁ קִצְרִיהָ תִשְׁבְּרָנָה
נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם
בֵּינוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עֲשֵׂהוּ וְיִצְרוּ
לֹא יִחַנְנוּ. (יב) וְהָיָה בְיוֹם הַהוּא יִחַבֵּט יְיָ
מִשְׁבַּלְתַּת הַנְּהָר עַד נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם
תִּלְקְטוּ לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (יג) וְהָיָה
בְיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׂוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ
הָאֲבָדִים בְּאָרֶץ אֲשׁוּר וְהִנְדָּחִים בְּאָרֶץ
מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִי בְהַר הַקֹּדֶשׁ
בִּירוּשָׁלַם.

שמות א': א ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו:

Now these are the names of the sons of Israel, who came into Egypt every man and his household came with Jacob:

שמות ג' (כ) ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבן ואחרי כן ישלח אתכם:

I will reach out my hand and strike Egypt with all my wonders which I will do in its midst, and after that he will let you go.

שמות י"ד (כא) ויט משה את ידו על הים ויולך יהוה את הים בחזקת רוח קדים עזה כלהלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים:

Moses stretched out his hand over the sea, and Hashem caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.

X

ישעיהו כ"ח

(1) Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine! (2) Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence. (3) The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot; (4) And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up. (5) In that day shall the Lord of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people; (6) And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.

(א) הוֹי עֲטֹרַת גְּאוֹת שְׂכָרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נָבֵל צְבִי תִפְאָרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׂמָנִים הַלּוֹמֵי יַיִן. (ב) הִנֵּה חֹזֶק וְאַמֵּץ לְאֹדְנֵי כְּזָרִים בְּרֹד שַׁעַר קָטָב כְּזָרִים מִיָּם כְּבִירִים שְׁטָפִים הַנִּיחַ לְאַרְץ בְּיָד. (ג) בְּרִגְלִים תִּרְמַסְנָה עֲטֹרַת גְּאוֹת שְׂכָרֵי אֶפְרַיִם. (ד) וְהִיתָה צִיצֵת נָבֵל צְבִי תִפְאָרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׂמָנִים כְּבַבּוֹרָה בְּטָרִם קִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרְאָה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה. (ה) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יָיִ צְבָאוֹת לְעֲטֹרַת צְבִי וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה לְשָׂאֵר עַמּוֹ. (ו) וְלִרוּחַ מִשְׁפָּט לִיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה שְׁעָרָה. (ז) וְגַם אֵלֶּה בֵּינָם שָׂגוּ וּבִשְׂכָר תָּעוּ כַּהֵן וְנָבִיא שָׂגוּ בִשְׂכָר נִבְלָעוּ מִן הַיַּיִן תָּעוּ מִן הַשְׂכָּר שָׂגוּ בְּרֹאֵה פְּקוּ פְּלִילִיָּהּ. (ח) כִּי כָּל שְׁלַחְנוֹת מְלָאוּ קִיא צָאָה בְּלֵי מְקוֹם. (ט) אֶת מִי יוֹרֶה יִדְעָה וְאֶת מִי יָבִין שְׂמוּעָה גְּמוּלֵי מַחְלָב

(7) But these also reel through wine,
 And stagger through strong drink;
 The priest and the prophet reel
 through strong drink, They are
 confused because of wine, They
 stagger because of strong drink;
 They reel in vision, they totter in
 judgment. (8) For all tables are full of
 filthy vomit, And no place is clean. (9)
 Whom shall one teach knowledge?
 And whom shall one make to
 understand the message? Them that
 are weaned from the milk, Them that
 are drawn from the breasts? (10) For
 it is precept by precept, precept by
 precept, Line by line, line by line;
 Here a little, there a little. (11) For
 with stammering lips and with a strange
 tongue Shall it be spoken to this
 people; (12) To whom it was said:

שְׁעָרָה. (ז) וְגַם אֱלֹהִים בֵּינָם שָׁגוּ וּבִשְׁכָר
 תָּעוּ כִּהְיוּ וְנִבְיֵא שָׁגוּ בִשְׁכָר נִבְלְעוּ מִן
 הַיַּיִן תָּעוּ מִן הַשְּׁכָר שָׁגוּ בְרֹאֵה פָּקוּ
 פְּלִילִיָּה. (ח) כִּי כָּל שְׁלַחְנוֹת מְלֹאוּ קִיָּא
 צָאָה בְּלִי מְקוֹם. (ט) אֶת מִי יוֹרָה דְּעָה
 וְאֶת מִי יִבִּין שְׁמוּעָה גְּמוּלִי מִחֻלָּב
 עֲתִיקֵי מְשֻׁדִּים. (י) כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ
 קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם זַעִיר שֵׁם.
 (יא) כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת
 יִדְבֵר אֶל הָעָם הַזֶּה. (יב) אֲשֶׁר אָמַר
 אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה הַנִּיחָה לְעֵינֶיךָ
 וְזֹאת הַמְּרֻגָּעָה וְלֹא אָבוּא שְׁמוּעָה. (יג)
 וְהָיָה לָהֶם דְּבַר יְיָ צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ
 לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם זַעִיר שֵׁם לְמַעַן
 יִלְכוּ וְכִשְׁלוּ אַחֲזֹר וְנִשְׁבְּרוּ וְנִקְשְׁוּ
 וְנִלְכְּדוּ. (יד) לִכֵּן שָׁמְעוּ דְּבַר יְיָ אֲנִשֵּׁי

29

thing of nought. (22) Therefore thus
 saith the Lord, who redeemed
 Abraham, concerning the house of
 Jacob: Jacob shall not now be
 ashamed, Neither shall his face now
 wax pale; (23) When he seeth his
 children, the work of My hands, in the
 midst of him, That they sanctify My
 name; Yea, they shall sanctify the
 Holy One of Jacob, And shall stand in
 awe of the God of Israel. (24) They

צְדִיק. (כב) לִכֵּן כֹּה אָמַר יְיָ אֵל בַּיִת
 יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם לֹא עֲתָה
 יִבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יַחֲזֹרוּ. (כג)
 כִּי בְרֹאֵתוֹ יִלְדָּיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ
 יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קְדוֹשׁ
 יַעֲקֹב וְאֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ. (כד)
 וַיִּדְעוּ תַעֲרִי רוּחַ בֵּינָה וְרוּגְגִים יִלְמְדוּ
 לְקַח.

ישעיהו כ"ז

(1) In that day the Lord with His sore and great and strong sword will punish leviathan the slant serpent, and leviathan the tortuous serpent; and He will slay the dragon that is in the sea. (2) In that day sing ye of her: 'A vineyard of foaming wine!' (3) I the Lord do guard it, I water it every moment; Lest Mine anger visit it, I guard it night and day. (4) Fury is not in Me; Would that I were as the briars and thorns in flame! I would with one step burn it altogether. (5) Or else let him take hold of My strength, That he may make peace with Me; yea, let him make peace with Me. (6) In days

(א) ביום ההוא יפקד יי בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לויטן נחש ברח ועל לויטן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים. (ב) ביום ההוא כרם חמר ענו לה. (ג) אני יי נצרה לרגעים אשקנה פן יפקד עליה לילה ויום אצרנה. (ד) חמה אין לי מי יתנני שמיר שית במלחמה אפשעה בה אציתנה יחד. (ה) או יחזק במעוזי יעשה שלום לי יעשה לי. (ו) הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ומלאו פני תבל תנובה. (ז) הכמכת מכהו הבהו אם כהרג הרגיו

Evidence of Educational Practice in Biblical Exegesis

(ט) אֶת מִי יוֹרֵה דַעָה וְאֶת מִי יְבִין שְׁמוּעָה גְמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מְשֻׁדִּים: (י) כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר שָׁם זְעִיר שָׁם: (יא) כִּי בִלְעָגִי שָׁפָה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יְדַבֵּר אֶל הָעָם הַזֶּה:

Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, them that are drawn from the breasts? For it is precept by precept, precept by precept, line by line, line by line; here a little, there a little. For with stammering lips and with a strange tongue shall it be spoken to this people.

The reasonably clear references in the first verse to teaching young children, and those in the third verse to language learning, strengthen the assumption that the middle verse, too—in spite of its opaqueness—deals with education. Not surprisingly, some of the medieval exegetes took it as an opportunity to address issues of pedagogy.

- IBN EZRA

(י) כִּי צוֹ לְצוֹ, ראויים הם לדבר עמם כאשר ידבר האב אל בנו הקטן, שלא ידע עוד: צו לְצוֹ, מצוה אחר מצוה, או מצוה דבקה למצוה: קו לְקוֹ, למוד הכתיבה: זעיר שם, מעט מעט פעם אחר פעם: (יא) כִּי בִלְעָגִי, מגזרת לעג [תהל' ע"ט ד'] כִּי כֵן הַמְנַהֵג שִׁדְבֵר הַמְלַמֵּד לְתִינוּקָה: וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת, שיבקש המלמד אותו' שאינם קשות על הלשון תחת אחרות, כן ראוי שידבר המוכיח אל העם הזה:

Precept by precept: It would be proper to speak to them as a father speaks to a young child who is not knowledgeable... One mitzvah after the other, or attached to one another. Line by line: learning to write. Here a little: little by little, time after time. With stammering lips: ... such is the customary way a teacher speaks to a young child. A strange tongue: The teacher seeks out letters that are not difficult to pronounce in lieu of others [that are]. It is similarly proper for one giving rebuke to speak [thusly] to this people.

- DAVID KIMHI

(ט) את מי - אחר שהם משתכרים, וכל עסקם במאכל ובמשתה ומשתכרים, המורה שיבא להורותם למי יורה דעה? ולמי יבין שמועה? מה ששמע הנביא מאת האל לצותם, ולהורותם, ולהבינם. ולמי יורה דעה ולמי יבין שמועה: והנה הם אינם בני דעה והשכל, והרי הם כנערים שמתלכלכים בעצמן, ואין להם דעת ללכת למקום מוקצה להפנות:

Whom: Since they get drunk and engage only in eating and drinking to intoxication, were a teacher to come to educate them, “to whom would he teach knowledge and make to understand the message?” [This refers to] whatever the prophet heard from God to command and instruct them and make them comprehend. “To whom would he teach knowledge and make to understand the message” They lack intelligence and reason; they are like children who soil themselves and haven’t [even] the intelligence to go to a secluded place to relieve themselves?

גמולי מחלב עתיקי משדים - הם הנערים הקטנים אחר שנשלמה יניקתם, כמו "ויגדל הילד ויגמל", "עד יגמל הנער". והנערים, כשתשלם יניקתם מתחילין לדבר, ואין להם עדין מתבונת האדם, והבדל מן הבהמה אלא הדבור, כי אין להם עדין דעת. כן הם אלה הגדולים כקטנים.

"Them that are weaned from the milk, them that are drawn from the breasts:" These are the young children who after they are weaned—as in "the child grew and was weaned," "until the child is weaned"—and youngsters whose weaning is accomplished begin to speak. They do not yet have mature intelligence and differ from animals only in [the power of] speech because they do not yet have intelligence. These adults are like children.

(י) כי צו לצו - צו הוא שם כמו מצוה, ולא נאמרה המצוה בזה הלשון במקום אחר, ורוצה בו באמרו "צו" מצוה קטנה. אמר כי הם כמו הנערים, ולנערים יצוה אדם אותם מעט מעט, וילמדם כדי שיקבלו, כי אין להם לב לקבל אלא דברים מעטי'. וכן פי' קו לקו: והקו הוא קו הבנין, והבנאי מטה אותו עד שיעשה אותו טור אחד, ואח"כ יסלקהו ויטהו לעשות טור אחר, וכן יעשה מעט מעט עד שישל' הקיר. וכן הוא הלמוד וההרגל לנערים. וכן צריך שילמד הנביא לעם הזה, כי הם מעטי הבינה, ועוד כי הם נלאים לשמוע דבר ה' בעבור שאינם חפצים בו. ואחר שאמר "צו לצו קו לקו" וכפלים לחזק הענין, ואמר "זעיר שם זעיר שם" כלומר יאמר להם מעט בדבר זה ומעט בדבר זה, ואע"פ כן אינם מקבלים:

Precept by precept: *tzav* is a noun like *mitzvah*, although this usage of *mitzvah* appears nowhere else, and by *tzav* a minor *mitzvah* is intended. He said that they are like children and one commands children little by little and teaches them to obey because they have the capacity to accept only a few words [at a time]. Similarly "line by line" refers to the plumb line that the builder extends it until he completes a single row, and then removes it and extends it to complete another row, and [continues] bit by bit until the wall is completed. So are the instruction and habituation of youngsters. This is how the prophet has to teach this nation because they lack understanding and, moreover, they are disinclined to listen to the word of God because they do not want it. After he said "precept by [precept, line by line]"—doubling them for reinforcement—he said "here a little there a little," i.e. he should tell them a bit about this and a bit about that and they still do not listen.

(יא) כי בלעגי שפה - אמר הנביא שידבר אל העם הזה, ידמה שידבר להם בלעגי שפה כמו הלועג בשפתותיו, שלא יוכלו בני אדם להבין את דבריו היטב, או כמי שידבר בלשון אחרת, הן עושין עצמן שלא יבינו דברי הנביא:

With stammering lips: It states that a prophet who would address this nation would assume that he had to stammer while speaking like one who stammers is not understood well by other people or like one who speaks in another language, wherein [the audience] pretends not to understand the prophet.